

TENDINȚE DE LEGIFERARE ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL PUBLIC A UNOR CATEGORII NOI DE CRIME INTERNAȚIONALE



Oleg BURLACU,
*doctorand, Universitatea
de Stat din Moldova,
Baroul București*

SUMAR

Prezentul articol încearcă să abordeze infracțiunile care, în contextul actual, au căpătat valențe internaționale, respectiv – traficul de persoane, distrugerea de valori internaționale și furtul de nave. Abordarea este una istorică și doctrinară. Astfel, analiza crimelor internaționale se va realiza din perspectiva temporală a convențiilor care le-au reglementat. Se ia în vedere modul în care statele au înțeles, pe parcursul timpului, să combată și să legifereze fenomenele infracționale la nivel mondial.

Cuvinte-cheie: *dreptul internațional public, dreptul internațional penal, infracțiune, crimă internațională.*

Apariția și evoluția dreptului internațional penal, ca ramură distinctă în cadrul dreptului internațional public, a fost determinată de climatul la nivel internațional, caracterizat prin amploarea deosebită a fenomenului infracțional în societatea contemporană, precum și prin atingerea unor valori universale importante, de natură să perturbe ordinea internațională în ansamblu. Inițial, relațiile dintre state erau guvernate de dreptul internațional public, însă, începând cu secolul XX, ca urmare a declanșării unor conflicte și conflagrații între state, aceste relații s-au intensificat într-o asemenea măsură încât s-a cristalizat o nouă ramură a dreptului internațional, respectiv – dreptul internațional penal.

Dacă ar fi să se facă o analiză în profunzime a momentului apariției dreptului internațional penal, s-ar identifica primele manifestări încă din antichitate, prin manifestarea părților implicate în conflicte de a se ajuta reciproc împotriva dușmanilor interni sau externi, prin schimbul de prizonieri, prin încheierea unor tratate, care consfințeau un anumit comportament în situațiile date. Totuși, primele reglementări referitoare la răspunderea penală pentru crime internaționale, respectiv crime de război și crime împotriva umanității, se regăsesc în Tratatul de la Versailles din 1919.

TREND OF REGULATION OF A NEW CATEGORIES OF INTERNATIONAL CRIMES IN INTERNATIONAL PUBLIC LAW

SUMMARY

The present article shall attempt to illustrate crimes that in the current context have acquired international valences, namely human trafficking, the destruction of international value and piracy. We shall address the issue from a historical and doctrinal perspective. Thereby, the analysis of the international crimes will be done from the temporal perspective of conventions that have regulated them. Consideration will be given to how states have, over time, been able to combat and legislate on global criminal phenomena.

Key-words: *public international law, international criminal law, crime, international crime.*

Ulterior, definirea crimelor internaționale și protejarea valorilor universale s-a realizat printr-o serie de documente internaționale, printre care pot fi enumerate:

- **Declarația Universală a Drepturilor Omului**, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 11 septembrie 1948;
- **Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid**, adoptată la 9 decembrie 1948, constituie baza juridică a sancționării celei mai grave crime contra umanității.
- Cele patru Convenții semnate la Geneva la 12 august 1949, în vigoare din data de 21 octombrie 1950 – **Convenția pentru îmbunătățirea soartei răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie (I)**, **Convenția pentru îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate în campanie (II)**, **Convenția privitoare la tratamentul prizonierilor de război (III)** și **Convenția privitoare la protecția persoanelor civile în timp de război (IV)** – constituie o veritabilă codificare a dreptului umanitar în perioada de conflict armat.
- **Convenția asupra imprescribilității crimelor de război și crimelor contra umanității**, adoptată în cadrul ONU la 1948, este un instrument juridic pentru sancționarea fermă și descurajarea săvârșirii



unora dintre cele mai grave crime îndreptate împotriva societății umane în ansamblul său, din care lipsesc însă crimele contra păcii.

Analizând crimele internaționale reglementate prin convențiile adoptate la nivel mondial, rezultă că pentru toate este specific caracterul grav al faptelor, gravitatea constituind un element intrinsec și comun tuturor crimelor internaționale. De altfel, și misiunea Curții Penale Internaționale a fost subliniată, pornind de la gravitatea faptelor care intră în sfera ei de competență: „conceptul de gravitate reprezintă centrul competenței materiale a Curții Penale Internaționale” [2, p.154].

În practica internațională actuală există deja anumite tendințe care presupun includerea altor fapte, apreciate ca fiind „grave” și care ar putea fi ridicate la statutul de crimă internațională. Discuții pe această temă au existat chiar în momentul elaborării Statutului Curții Penale Internaționale, când s-a ridicat problema selectării crimelor internaționale în raport de valorile protejate. Din această perspectivă, s-a cristalizat legătura strânsă care există între fenomenul „gravității” și cel al valorii care se impune a fi protejată. Definitivarea categoriilor de crime internaționale prin Statut are ca fundament existența unor trăsături comune ale acestora:

- actele materiale incriminate și interzise aduc atingere drepturilor fundamentale ale omului, cum ar fi viața, integritatea fizică și psihică, demnitatea, libertatea;
- actele materiale specifice crimelor sunt comise „pe scară largă”, fiind îndreptate împotriva unui număr mare de persoane-victime, în cadrul unor operațiuni de amploare (atac masiv sau sistematic), într-un climat specific (conflict armat);
- elementul comun sub aspectul laturii subiective, toate crimele internaționale având la bază intenția caracterizată prin scop determinat.

Pornind de la analiza de mai sus, unii autori [2, p.82] au identificat câteva trăsături comune, specifice crimelor internaționale, și anume:

- consacrarea prin norme internaționale, cu valoare de *jus cogens*, dobândind un caracter cutumiar;
- protejează valori fundamentale pentru comunitatea internațională;
- gravitatea deosebită a actelor materiale ce intră în conținutul crimelor internaționale;
- sunt rezultatul unui plan intențional;
- sunt obiectul reprimării directe în planul dreptului internațional, prin mecanisme jurisdicționale specifice.

Pornind de la aceste trăsături, s-a opinat în sensul includerii și altor fapte, astfel cum s-a arătat mai sus, în sfera crimelor internaționale, datorită specificului și pericolității acestora, fapt ce le determină să poată fi considerate ca făcând parte din crimele internaționale.

Pentru o analiză succintă, pot fi prezentate, cu titlu exemplificativ, infracțiunile care, în contextul actual, au căpătat valențe internaționale, astfel:

a) terorismul internațional

Problema terorismului a apărut odată cu dezvoltarea dreptului internațional, în contextul manifestărilor tot mai numeroase a unor acte de terorism, aspect ce a determinat adoptarea în anul 1937 în cadrul Ligii Națiunilor a Convenției pentru prevenirea și pedepsirea terorismului.

Conform art. 1 din Convenție, actele de terorism sunt văzute ca acele fapte criminale îndreptate contra unui stat, ale căror scop sau natură este de a provoca teroarea în rândul unor personalități determinate, grupuri de persoane sau a publicului. Convenția clasifică actele teroriste în trei categorii: i) fapte îndreptate împotriva vieții, integrității corporale, sănătății sau libertății unor categorii de persoane; ii) fapte care au ca scop distrugerea bunurilor publice sau destinate folosinței publice care aparțin unui stat; iii) fapte care pun în pericol vieți omenești prin crearea unui pericol comun. Comun acestor categorii de fapte este latura subiectivă, ele fiind comise cu intenție.

Interesant este faptul că jurisprudența Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg a confirmat că teroarea reprezintă atât crimă de război cât și crimă împotriva umanității. După anii 70 ai secolului trecut s-au adoptat o serie de tratate internaționale, tocmai având în vedere extinderea fenomenului de terorism pe plan internațional. Datorită multitudinii de forme și manifestări ale fenomenului de terorism, nici în prezent nu există o metodologie clară de definire și evaluare a acestuia, chiar și așa efortul statelor în acest sens este unul concertat, astfel încât să se ajungă la un consens în această problemă. Dificultățile sunt create și de faptul că terorismul poate reprezenta, în una și aceeași situație, un act de eroism, pentru o parte, și un act de terorism, pentru altă parte.

În opinia unor autori, printre care și profesorul Casese, definirea terorismului este o problemă falsă, deoarece pentru a fi în prezența unei crime de terorism, trebuie îndeplinite trei condiții: i) actele materiale trebuie să reprezinte infracțiuni în majoritatea sistemelor naționale de drept; ii) faptele să aibă ca scop răspândirea terorii prin intermediul unor acțiuni violente, îndreptate împotriva unui stat, grup de persoane; iii) faptele trebuie să fie motivate politic, religios sau ideologic.

În Statutul de la Roma, terorismul a fost reglementat în cadrul altor crime internaționale, cum ar fi crimele de război (exemplu în acest sens fiind fapta luării de ostatici), cu particularitatea că faptele sunt oarecum subsumate ideii de conflict armat și nu scopului specific terorismului – acela de a crea o stare de teroare. Dacă s-ar lua în calcul ipoteza incriminării separate a terorismului, ca și în fracțiune distinctă, atunci se va lua în calcul și definirea acesteia, cu elementele și caracteristicile proprii acestei crime, fapt care ar ușura vizibil modul de sancționare a faptei respective.

b) traficul de persoane

Protocolul pentru prevenirea, suprimarea și pedepsirea traficului de persoane, adițional Convenției ONU împotriva criminalității transnaționale organizate (Protocolul de la Palermo, 2000) definește în art. 3 traficul de persoane ca reprezentând recrutarea, transportul,

transferul, adăpostirea sau primirea de persoane, prin amenințare de recurgere sau prin recurgere la forță ori la alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă, înșelăciune, abuz de autoritate sau de o situație de vulnerabilitate ori prin oferta sau acceptarea de plăți ori avantaje pentru a obține consimțământul unei persoane având autoritate asupra alteia în scopul exploatarei. Exploatarea conține, cel puțin, exploatarea prin prostituarea unei alte persoane sau alte forme de exploatare sexuală, muncă sau servicii forțate, sclavia sau practici analoge sclaviei, folosirea sau prelevarea de organe.

O definiție asemănătoare este dată și în art.4 al Convenției Consiliului Europei privind măsurile contra traficului de ființe umane, adoptată de Comitetul de Miniștri la 3 mai 2005.

În definiția dată traficului de persoane, citată anterior, se pot identifica mai multe aspecte care corespund cu realitatea.

Astfel, definiția traficului de persoane nu este limitată la exploatarea sexuală, cum se întâmplă în definiția dată în Recomandarea nr. R (2000) 11 a Comitetului de Miniștri adresată statelor membre privind acțiunile împotriva traficului de ființe umane în scopul exploatarei sexuale, precum și în Convenția cu privire la înființarea Oficiului European de Poliție din 1995, care definește traficul de persoane ca fiind supunerea unei persoane puterii reale și ilegale a unor alte persoane, prin recurgerea la violență, amenințări sau uneltiri, prin abuz de autoritate în vederea impunerii acesteia de a practica prostituția, traficul presupunând și aplicarea diverselor forme de exploatare sexuală, abuzul de persoane minore sau comerțul cu copii abandonați.

De asemenea, definiția nu are în vedere în exclusivitate exploatarea femeilor, victimele infracțiunii de trafic de persoane putând fi deopotrivă femei, bărbați, fete și băieți.

În anul 2011 a fost adoptată Directiva 2011/36/UE [3], care este o componentă a acțiunii globale împotriva traficului de persoane, incluzând măsuri ce implică țări terțe, astfel cum este prevăzut în expunerea de motive a directivei.

Astfel, a mai fost făcut un pas în lupta împotriva traficului de persoane, fenomen din ce în ce mai extins la nivel global. Numai la nivelul Uniunii Europene, între 2013 și 2014, conform unui raport al Comisiei Europene realizat în 2016, s-au înregistrat 15.846 de victime ale traficului de ființe umane, dintre care 76% femei și fete, menționându-se că cifrele reale ar putea fi și mai mari, iar la nivel mondial – aproximativ 21 de milioane de oameni sunt considerați a fi victime ale muncii forțate.

Traficul de persoane este o încălcare gravă a drepturilor fundamentale și este interzis în mod explicit în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. De asemenea, acesta este prevăzut ca infracțiune la articolul 83 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene. Infracțiunile prevăzute la articolul 83 sunt cunoscute sub denumirea de „euroinfracțiuni”, acestea reprezentând infracțiuni deosebit de grave cu o dimensiune transfrontalieră [4].

În concluzie, caracterul de infracțiune cu valențe internaționale este recunoscut atât la nivelul Uniunii Europene cât și la nivel mondial, pentru comunitatea internațională fiind un subiect de interes constant și prioritar.

c) **distrugerea de valori internaționale**

Este de principiu stabilit că valorile culturale ale umanității nu ar trebui să fie distruse, iar protecția acestora s-a impus de-a lungul timpului, în contextul în care în timpul conflictelor armate au existat numeroase cazuri de distrugere și vandalism, cu consecințe majore pentru patrimoniul spiritual universal. Din acest motiv, preocuparea pentru protecția acestor valori s-a concretizat în adoptarea Convențiilor de la Haga din 1899 și 1907, Convențiilor de la Geneva din 1949 privind dreptul internațional umanitar, precum și a celor două Protocoale adiționale. Cu titlu exemplificativ, Protocolul adițional I prevede în art. 85 faptul ce constituie „încălcarea gravă”: „(...) faptul de a îndrepta atacuri împotriva monumentelor istorice, operelor de artă sau lăcașurilor de cult clar recunoscute, care constituie patrimoniul cultural sau spiritual al popoarelor și cărora le este acordată o protecție specială pe baza unei înțelegeri speciale, de exemplu, în cadrul unei organizații internaționale competente, provocând astfel distrugerea lor la scară mare, atunci când nu există nicio dovadă de violare de către partea adversă a art. 53 alin. b) și când monumentele istorice, operele de artă și lăcașurile de cult respective nu sunt situate în apropierea imediată a obiectivelor militare (...)”.

În 1954 s-a adoptat Convenția de la Haga pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat, în vigoare din 1956, convenție care definește bunurile culturale, instituie mecanismele de apărare și protecție a acestora, care are, însă, marele dezavantaj faptul că nu conține o incriminare specifică, ci doar un set de obligații pentru state.

În 1999, prin adoptarea Protocolului adițional II la Convenția de la Haga, s-a realizat o îmbunătățire a cadrului de protecție a valorilor culturale, Protocolul conținând un set de incriminări și obligarea statelor de a adopta o legislație internă penală, care să ducă la sancționarea efectivă. Aplicabilitatea Protocolului II se referă atât la situațiile de conflict armat internațional cât și la cazurile de conflict armat non-internațional. Incriminările avute în vedere prin acest Protocol presupun: atacarea bunurilor culturale aflate sub protecție specială; utilizarea bunurilor culturale aflate sub protecție specială ca suport al unei acțiuni militare; distrugerea totală sau parțială ori însușirea bunurilor culturale protejate conform Convenției de la Haga și Protocolului II la aceasta; atacarea bunurilor culturale protejate de Convenția de la Haga și de Protocolul II; furtul, jefuirea, deteriorarea sau vandalizarea bunurilor culturale protejate prin Convenția de la Haga.

Din această perspectivă, având în vedere și conflictele armate recente pe plan internațional, care au avut ca efect distrugerii majore a numeroase opere culturale, se impune pentru viitor abordarea acestor fapte printr-o incriminare mai drastică și cu efecte reale, astfel încât întreaga comunitate internațională să conștientizeze importanța valorilor culturale.



d) protecția mediului înconjurător

Mediul înconjurător reprezintă în prezent un subiect pe cât de amplu pe atât de sensibil, dat fiind evoluția umanității în general, pe de o parte, și tendința de conservare a lui, pe de altă parte. Fiind un domeniu foarte vast și complex, remarcăm doar faptul că există numeroase convenții, tratate, acorduri etc. care au ca scop măsuri privind protecția mediului înconjurător. Deficiența majoră a acestora este faptul că puține dintre aceste acte normative conțin norme de natură penală, mai multe se referă doar la efectele și prejudiciile care se aduc mediului înconjurător.

Printre actele normative internaționale enumerăm Convenția Națiunilor Unite cu privire la interdicția utilizării tehnicilor de modificare a mediului înconjurător în scopuri militare, adoptată în 1976, Protocoalele adiționale I și II la Convențiile de la Geneva, Statutul Curții Penale Internaționale, toate cu rol de a contura modul de protecție a mediului înconjurător, la nivel de principiu.

Ca și în cazul crimelor de mai sus, și pentru crimele îndreptate împotriva mediului înconjurător se impune o reanalizare a strategiei internaționale, în sensul includerii și a acestora în rândul crimelor internaționale, datorită importanței lor majore pentru viitorul umanității.

e) furtul de nave

Furtul de nave este cunoscut, atât în vorbirea curentă cât și în studiile de specialitate, cu denumirea de *piraterie*.

Pirateria face parte din categoria infracțiunilor internaționale sau de dreptul ginților, iar prezența ei în codurile penale naționale reprezintă și o expresie a aderării respectivelor state la convențiile internaționale în acest domeniu [1, p.296].

Având în vedere natura și modul în care se săvârșeau faptele, statele au fost nevoite să adopte o serie de măsuri pentru stoparea acestui tip de infracțiune, intrucât aceasta reprezenta un pericol constant pentru siguranța mărilor și oceanelor, dar și pentru comerțul internațional.

Astfel, Convenția asupra mării libere de la Geneva din 1958 a fost primul demers făcut de comunitatea internațională cu privire la problema pirateriei la nivel mondial, convenția fiind prima reglementare a pirateriei potrivit dreptului internațional. Această convenție a stat și la baza reglementărilor ulterioare în materie, prevederile ei fiind ulterior înscrise în formă aproape identică în Convenția asupra mării din 1982.

Cele două convenții definesc pirateria ca orice act nelegitim de violență, de deținere sau de jefuire, comis în scopuri personale de către echipajul sau pasagerii unei nave private sau ai unei aeronave private, îndreptat împotriva unei alte nave sau aeronave, ori a persoanelor sau bunurilor aflate la bordul acestora în marea liberă, ori împotriva unei nave sau aeronave, a persoanelor sau bunurilor, într-un loc ce nu ține de jurisdicția vreunui stat. Constituie acte de piraterie și actele de aceeași natură comise de echipajele răscolite care au pus stăpânire pe navele de război, navele de stat sau

aeronavele militare, situație în care navele și aeronavele respective sunt asimilate celor private.

Convenția din 1982 prevede modul de sancționare a infracțiunii de piraterie, consfințind principiul represiunii universale atât sub aspectul reținerii navei și arestarea autorilor faptei cât și sub aspectul jurisdicției. De asemenea, convenția obligă statele părți să colaboreze pentru a pune capăt pirateriei, în măsura posibilităților lor.

Față de cele prezentate, se poate concluziona în sensul că faptele prevăzute mai sus, împreună cu alte infracțiuni, care în contextul actual au căpătat valențe internaționale, fac parte din așa-numitele crime internaționale, fiind mereu în atenția statelor.

În concluzie, se poate susține că, în prezent, dreptul internațional penal, fiind o ramură distinctă, asigură tot mai mult o protecție sporită intereselor și valorilor universale care reprezintă o importanță deosebită în viața socială internațională.

Chiar dacă există curențe în reglementarea noțiunilor de drept internațional penal, totuși, demersul statelor este în sensul de a perfecționa sistemul penal. Este motivul pentru care s-a și impus ideea de creare a unor jurisdicții penale internaționale, tocmai în ideea de a incrimina și sancționa crimele internaționale, astfel încât acestea să nu constituie un simplu deziderat și un demers teoretic. Totodată, este motivul pentru care s-a creat Curtea Penală Internațională, al cărei Statut cuprinde aceleași principii de drept internațional. Chiar dacă nici în prezent dreptul internațional nu a reținut o definiție generică, *de lege lata*, a conceptului de „crimă internațională”, din analiza materiei rezultă că acest concept este revendicat, în egală măsură, de dreptul internațional general și de dreptul internațional penal. Evoluțiile dreptului internațional și ale dreptului internațional penal, în special după anii '90 ai secolului trecut, sunt în direcția conturării unui regim juridic tot mai coerent, propriu, ca urmare a faptului că regimul juridic al crimelor internaționale nu a apărut în mod arbitrar, ci are origini și evoluții de durată.

Referințe bibliografice:

1. Cioclei V. *Drept penal. Partea Specială I*. Ediția a 2-a. București: C.H. Beck, 2017. 440 p.
2. Deteșeanu D.A. *Crima internațională. Abordări convenționale și dezvoltări jurisprudțiale*. București: Universul Juridic, 2016. 424 p.
3. Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 5 aprilie 2011 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia, precum și de înlocuire a Deciziei-cadru 2002/629/JAI a Consiliului. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:ro:PDF> (vizitat 09.02.2019).
4. Raport privind progresele înregistrate în combaterea traficului de persoane (2016) elaborat în temeiul articolului 20 din Directiva 2011/36/UE privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0267&from=LT> (vizitat 09.02.2019).